

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра філософії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-
педагогічної, методичної та
виховної роботи

_____ О. А. Лагоднюк
“ _____ ” _____ 2018 р.

Національний університет водного господарства та природокористування **06-07-08**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

Історія релігії

HISTORY OF RELIGION

Спеціальність	031	РЕЛІГІЄЗНАВСТВО
Speciality	031	RELIGIOUS STUDIES

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія релігії» для студентів спеціальності «Релігієзнавство» НУВГП денної форми навчання. Рівне: НУВГП, 2018. 16 с.

Розробник: Шадюк Т. А., кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри філософії.

Протокол від « 21 травня » 2018 року № 8

Завідувач кафедри

доктор філософських наук,
професор Наконечна О. П.

Схвалено науково-методичною комісією за спеціальністю 031
«Релігієзнавство»

Протокол від « 21 травня » 2018 року №1

Голова науково-методичної комісії

Наконечна О. П.

_____

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни циклу професійної та практичної підготовки ФП 1.6 «Історія релігії» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності «Релігієзнавство».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є об'єктивні закономірності виникнення, становлення та функціонування релігій, їх структурні особливості в аспектах ретроспективи та перспективи можливого розвитку. Метою вивчення дисципліни є формування знань про походження і характер внутрішнього розвитку релігій, а також особливостей їх соціально-культурних зв'язків.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Історія релігії» є складовою частиною циклу фундаментальних дисциплін для підготовки студентів за спеціальністю «Релігієзнавство». Даний курс опирається на дисципліни «Вступ до спеціальності», «Історія класичної філософії», «Історія неklasичної філософії». Вивчення курсу «Історія релігії» забезпечує перехід до успішного опанування інших дисциплін цього циклу: «Експертиза у соціально-релігійній сфері», «Феноменологія релігії», «Семіотика релігії» тощо.

Опанування курсу вимагає цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях, семінарських заняттях, самостійної підготовки. Вимоги до знань та умінь визначаються галузевими стандартами вищої освіти України.

Анотація

Набуття знань з історії релігії є невід'ємним складником формування професійної компетентності й необхідною підвалиною для опанування студентами багатьох інших дисциплін циклу професійної та практичної підготовки. Оволодіння науковими знаннями про релігію – необхідна умова освіченості та зростання рівня культури фахівця-релігієзнавця, котрий повинен мати уявлення не тільки про національні, а й про загальнолюдські духовні цінності та світові культурні надбання.

В межах програми передбачено ознайомлення з усіма релігіями світу, починаючи від первісних примітивних вірувань й завершуючи національними та світовими релігіями у суспільно-історичному контексті. Застосування методології історичної, філософської та релігієзнавчої наук дозволяє здійснити академічний виклад дисципліни з

урахованням як конкретно-історичних форм розвитку різних релігій минулого і сучасності, так і їх духовно-світоглядного, морально-ціннісного та естетичного змісту.

Ключові слова: релігія; історія; академічне релігієзнавство; духовні цінності.

Abstract

To acquire knowledge on history of religion is extremely important when developing professional competence. It is an essential impetus for gaining skills on other disciplines in professional and practical training. Being scientifically competent in the field of religious studies is a crucial element of education as well as professional and cultural development of a religious scientist who should be aware of not only national but also human spiritual values along with world cultural heritage. The program curriculum includes familiarizing with all religions covering the period from ancient pagan beliefs till national and world religions in social and historical context.

Application methodology on history, philosophy and religion studies will allow to contribute to the discipline academically. Specific historical forms of development in various religions from bygone days till modern times, their spiritual values and persuasions, moral and aesthetic contents are taken into consideration.

Key words: religion; history; academic religious studies; spiritual values.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6,5	Галузь знань <u>03</u> <u>«Гуманітарні науки»</u>	Нормативна	
	Спеціальність <u>031 Релігієзнавство</u>		

Модулів – 2	<p>Спеціалізації: Релігійні комунікації Етичні основи релігії</p>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	-
Загальна кількість годин – 195 год.		Семестр	
		2-й	-
<p>Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 самостійної роботи студента – 2,7</p>	<p>Рівень вищої освіти: бакалаврський</p>	Лекції	
		34 год.	-
		Семінарські заняття	
		32 год.	-
		Самостійна робота	
		129 год.	-
		ІНДЗ: за вибором	
Форма контролю			
		екзамен	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 33,9% /66,1 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування системи знань про сутність і зміст релігії як соціально-історичного та духовного феномена людства. Оволодіння науковими знаннями про релігію – необхідна умова освіченості та зростання рівня культури фахівця-релігієзнавця, котрий повинен мати уявлення не тільки про національні, а й про загальнолюдські духовні цінності та світові культурні надбання.

Завдання:

- ◇ формування уявлень про особливості виникнення, становлення та розвитку релігій минулого і сучасності;
- ◇ розкриття підходів до періодизації історичного розвитку релігії;
- ◇ визначення специфіки історичної типологізації релігії;

- ◇ висвітлення типологічних рис історичних форм релігії та їх зв'язку із культурою і цивілізацією відповідних епох і спільнот;
- ◇ з'ясування місця релігії в системі культури і світоглядного досвіду, її функцій та життєвого смислу;
- ◇ вивчення змісту віровчення, культу та форм релігійного життя релігій світу;
- ◇ аналіз стану, тенденцій та перспектив розвитку релігій сучасності;
- ◇ осмислення закономірностей релігійного процесу в Україні;
- ◇ виховання толерантного ставлення до релігійних надбань людства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Історія релігії» студент повинен **знати**:

- термінологію, навчальні та наукові функції дисципліни;
- методологію історії релігії як науки;
- принципи суспільно-історичного буття та пізнання релігійного феномена;
- історичну типологію релігії та класифікацію релігійних систем;
- доктринальні особливості змісту віровчення та культу релігій світу.

уміти:

- аналізувати доктринальні особливості релігій в контексті історії світової культури;
- визначати загальне та особливе у розвитку конкретних релігій;
- бачити зв'язки морально-етичних доктрин релігій світу із загальнолюдськими моральними уявленнями;
- розуміти вплив релігій світу на формування цивілізаційних ідеалів людства;
- орієнтуватися у розмаїтті релігійної палітри сучасного світу;
- визначати смисл конкретних явищ релігійного життя у його взаємозв'язку з актуальними моральними та соціальними проблемами сучасності;
- формувати стратегії розв'язання конфліктів і пошуку діалогу між представниками різних конфесій задля досягнення громадянської злагоди в суспільстві;
- обґрунтовувати власну світоглядну позицію щодо значення релігії у суспільному та особистісному житті;

аналізувати та прогнозувати тенденції та перспективи розвитку релігії в добу сьогодення.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Ранньоісторичні релігійні утворення та етнічні релігії.

Тема 1. Історія релігії: сутність, методологія, понятійно-категоріальний апарат.

Історія релігії в системі релігієзнавчого знання. Становлення історії релігії як наукової дисципліни. Об'єкт, предмет історії релігії. Понятійно-категоріальне коло дисципліни. Мета і завдання курсу. Методологія дослідження релігії як історичного явища. Проблемне поле історії релігії. Систематизація історії релігії.

Тема 2. Релігія як суспільно-історичне і духовне явище.

Релігія як об'єкт науково-теоретичного вивчення. Історичні визначення релігії. Основні підходи щодо осмислення сутності феномена релігії. Історична природа релігії. Загальні закономірності еволюції релігії. Роль особи і особистості в релігійному житті. Структура та функції релігії.

Тема 3. Наукові теорії історичного походження релігії.

Виникнення релігії: аналіз психологічних, соціокультурних та філософських передумов. Теорії походження релігії. Релігійна свідомість в історичному аспекті розвитку. Типологізаційний стандарт історії релігії. Форми релігій: принципи, критерії та основні моделі класифікації.

Тема 4. Ранньоісторичні форми релігії.

Безрелігійний період. Формування елементарних релігійних уявлень в первісній общині. Сутність та роль міфологічного світогляду у появі релігійних вірувань. Стадії ранньоісторичного етапу формування релігії: найдавніша (фетишизм, анімізм, магія); давня (демонізм). Роздвоєння дійсності (реальний та ірреальний світ) як фактор переростання віри в духів у віру в богів. Періоди існування первісних вірувань та їх модернізація.

Тема 5. Сутність етнічних релігій у історичному континуумі.

Язичництво як релігійно-культурний феномен. Характерні риси, періодизація та основні еволюційні форми етнічних релігій. Релігії стародавніх Єгипту та Дворіччя. Релігії народів Малої Азії та східного Середземномор'я. Давньогрецька та давньоримська релігії. Релігія

народів давньої Європи. Язичництво східних слов'ян. Релігії давньої Америки, Австралії та Океанії.

Тема 6. Релігійні системи давніх Індії та Ірану.

Історичні передумови виникнення давньоіндійської релігії. Релігійна система індуїзму: особливості віровчення та культу. Брахманізм. Джайнізм. Сикхізм. Релігійні системи Ірану: становлення та розвиток. Зороастрійський релігійний культ та мораль. Відображення давніх вірувань у релігійній системі сучасного Ірану.

Тема 7. Релігійні уявлення Китаю та Японії.

Витоки традиційної китайської космології. Сутність релігійно-етичної системи конфуціанства. Ідейні концепції даосизму у релігійному та філософському контекстах. Релігійні традиції Китаю: історія та сучасність. Релігійний синкретизм у віруваннях Японії: витоки та сьогодення.

Тема 8. Іудаїзм.

Ідейні витоки іудаїзму. Основні історичні етапи іудаїзму. Біблійний іудаїзм. Елліністичний період історії іудаїзму. Рабиністичний іудаїзм. Хасидизм. Особливості сучасного іудаїзму. Іудейська Біблія: морально-етичний зміст. Сутність іудейського віровчення та культу. Особливості єврейського святкового календаря.

Модуль 2.

Змістовий модуль 2. Світові релігії та тенденції сучасного релігієтворення.

Тема 9. Буддизм.

Соціокультурні передумови виникнення буддизму. Історична та міфічна постать Сіддхартхи Гаутами як засновника буддизму. Філософська концепція буддизму. Особливості релігійного віровчення буддизму та його культ. Священні книги буддизму. Морально-етичний зміст буддизму. Сучасні ідейні інтерпретації релігійно-етичної доктрини буддизму.

Тема 10. Християнство: генеза, еволюція, основи віровчення і культу.

Історіографічні джерела вивчення християнської релігії. Історія виникнення та еволюція християнства. Особистість Ісуса Христа: історична, міфологічна, євангельська концепції. Характеристика священних книг Старого та Нового Завіту. Загальні положення християнського віровчення. Християнські таїнства та свята: історія походження, змісту і значення.

Тема 12. Православ'я.

Основні ідейні положення православ'я. Специфіка та структура Вселенського православ'я. Особливості православного віровчення та культу. Українське православ'я: особливості та віхи історії. Православ'я в контексті світових суспільних процесів.

Тема 12. Католицизм.

Історія поширення католицизму в процесі його становлення та розвитку. Особливості католицького віровчення та культу. Організаційна структура Римо-католицької церкви. Інститут папства. Католицькі чернечі ордени: ідеологія та структура. Модернізація ідеології католицизму в епоху глобалізації. Особливості розвитку католицизму в Україні.

Тема 13. Протестантизм.

Ідейні витoki Реформації. Ранній протестантизм: основні напрями, особливості віровчення та культу. Поняття ортодоксальності в протестантизмі. Особливості віровчення та культу пізнього протестантизму. Сучасні неопротестантські течії. Особливості поширення ідеології протестантизму в Україні та його сучасна динаміка розвитку.

Тема 14. Іслам.

Соціально-історичні передумови виникнення та поширення ісламу. Історична та міфічна постать пророка Мухаммеда у становленні ідеології ісламу. Моральний зміст Корану. Особливості віровчення та культу ісламу. Основні течії ісламу: порівняльна характеристика. Мусульманське право. Мусульманські релігійно-політичні течії та рухи. Феномен політичного ісламу. Розвиток ісламу в контексті сучасного глобалізованого світу: перспективи та небезпеки.

Тема 15. Новітні релігії та релігійні течії.

Причини виникнення новітніх релігій. Ідейні передумови формування нетрадиційних релігійних культів та їх філософське обґрунтування. Специфіка історичного розвитку та розповсюдження неорелігій. Історичні типи новітніх релігій та рухів.

Характерні риси неорелігій та їх класифікаційні характеристики. Релігії неохристиянського спрямування. Релігії орієнтального напрямку. Синтетичні релігії. Езотеричні об'єднання і течії. Неорелігійність в сучасному світі. Неорелігійний процес в Україні.

Тема 16. Стан і перспективи розвитку релігій світу.

Сучасна георелігійна ситуація у світі. Релігія як чинник геополітичних процесів. Роль релігій у процесах глобалізації та диференціації. Секуляризація і секулярні процеси. Релігійний склад

населення планети. Міжконфесійні відносини у світі. Стан та динаміка релігійності в Україні.

Трансформації сучасної духовності та релігієтворчості: основні тенденції. Вільнодумство в традиції і в сучасності. Атеїзм у сучасному світі. Феномен громадянської релігії. Натуралістичні міфи. Перспективи релігієтворчого процесу.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістовних модулів і тем	Кількість годин			
	Лекції	Сем.з.	СРС	Разом
1	2	3	4	5
Модуль 1				
Змістовий модуль 1. Ранньоісторичні релігійні утворення та етнічні релігії.				
Тема 1. Історія релігії: сутність, методологія, понятійно-категоріальний апарат	2	2	7	11
Тема 2. Релігія як суспільно-історичне і духовне явище	2	2	7	11
Тема 3. Наукові теорії історичного походження релігії	2	2	7	11
Тема 4. Ранньоісторичні форми релігії	2	2	7	11
Тема 5. Сутність етнічних релігій у історичному континуумі	2	2	7	11
Тема 6. Релігійні системи давніх Індії та Ірану	2	2	7	11
Тема 7. Релігійні уявлення Китаю та Японії	2	2	7	11
Тема 8. Іудаїзм	2	2	7	11
Разом за змістовим модулем 1	16	16	56	88
Модуль 2				
Змістовий модуль 2. Світові релігії та тенденції сучасного релігієтворення.				
Тема 9. Буддизм	2	2	9	13
Тема 10. Християнство: генеза, еволюція, основи віровчення і культу	2	2	9	13

Тема 11. Православ'я	2	2	9	13
Тема 12. Католицизм	2	2	9	13
Тема 13. Протестантизм	2	2	9	13
Тема 14. Іслам	2	2	9	13
Тема 15. Новітні релігії та релігійні течії	2	2	9	13
Тема 16. Стан і перспективи розвитку релігій світу	4	2	10	16
Разом за змістовим модулем 2	18	16	73	107
Усього годин	34	32	129	195

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Теми	Кількість годин
1.	Поняття та предмет історії релігії	2
2.	Феномен релігії: суспільно-історичний вимір	2
3.	Генеза релігії: історіософський контекст	2
4.	Релігійні уявлення та вірування первісної епохи	2
5.	Етнічні релігії в системі релігієтворчого процесу	2
6.	Релігійні системи стародавніх Індії та Ірану	2
7.	Давньорелігійна спадщина Китаю та Японії	2
8.	Іудаїзм: минуле і сучасність	2
9.	Буддизм як релігійно-філософська система	2
10.	Виникнення і становлення християнства	2
11.	Православ'я: основи віровчення і культу	2
12.	Католицизм: основи віровчення і культу	2
13.	Протестантизм: особливості віровчення та культу	2
14.	Іслам – наймолодша світова релігія	2
15.	Неорелігії: загальне та специфічне	2
16.	Основні тенденції еволюції релігій світу	2
	Разом	32

6. Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

33 годин – підготовка до аудиторних занять;

39 годин – підготовка до контрольних заходів;

57 годин – опрацювання окремих тем програми або їх частин, які не викладаються на лекціях.

6.1. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Релігія та її зв'язок із філософським типом світогляду: історичний вимір	5
2.	Етнологічні теорії походження релігії та їх методологічні можливості	5
3.	Співвідношення магії і релігії на ранніх етапах історичного розвитку	5
4.	Національно-державні релігії та їх цивілізаційна значущість	6
5.	Вплив світових релігій на естетичну культуру людства	6
6.	Феномен християнського екуменізму	6
7.	Релігія і геополітичні тенденції в сучасному світі	6
8.	Вільнодумчі ідеї в Україні	6
9.	Специфіка розвитку неорелігій в Україні	6
10.	Релігійні зміни в Україні на початку ХХІ ст.: основні тенденції	6
	Разом	57

7. Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни «Історія релігій» використовуються:

- інтерактивні лекції;
- елементи проблемної лекції;
- використання мультимедійних засобів;
- доповіді та повідомлення;
- творчі завдання, есе;
- письмові самостійні роботи;
- навчальні дискусії;
- дебати;
- кейс-методи;
- усні опитування;
- тестові завдання;
- колоквіуми;
- симуляційні ігри;
- обговорення медійних матеріалів на історико-релігійну тематику.

8. Методи контролю

Контроль знань проводиться як в усній, так і в письмовій формах:

- усне опитування або письмові самостійні роботи на предмет знання термінів і понять дисципліни;
- колоквиуми;
- тестування.

Контроль самостійної роботи:

- перевірка письмової підготовки доповідей, проєктів-есе, термінологічного словника;
- тестування.

Форми і методи контролю відображені у 100 бальній шкалі оцінювання знань.

9. Розподіл балів, що отримують студенти

Поточне опитування та самостійна робота																Підсумковий тест (екз.)	Сума
Змістовий модуль 1								Змістовий модуль 2									
30								30								40	100
Т. 1	Т. 2	Т. 3	Т. 4	Т. 5	Т. 6	Т. 7	Т. 8	Т. 9	Т. 10	Т. 11	Т. 12	Т. 13	Т. 14	Т. 15	Т. 16		
3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	4	4	3		

10. Шкала оцінювання

Сума балів за всі форми навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Інформаційні ресурси у цифровому репозиторії / [Електронний ресурс]. – режим доступу

<http://ep3.nuwm.edu.ua/view/types/metods/>

12. Рекомендована література

Базова:

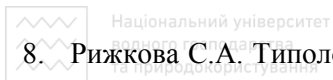
1. Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією професора А. Колодного. – Київ: Світ Знань, 2000. – 862 с.
2. Вандишев В.М. Релігієзнавство: Навч. пос. – Київ: Кондор, 2009. – 240 с.
3. Докаш В. Релігієзнавство: Навчальний посібник. За ред. В. Докаша, Г. Коцур та ін. – Чернівці: Рута, 2008. – 288 с.
4. Історія релігій світу: Навч. посіб. В. І. Лубський, Є. А. Харьковщенко, М. В. Лубська, Т. Г. Горбаченко. – Київ: Центр учбової літератури, 2014. – 536 с.
5. Кислюк К. В. Релігієзнавство. – Київ: Кондор, 2004. – 646 с.
6. Лешан В. Ю. Основи релігієзнавства: Підручник. – Чернівці: Рута, 2005. – 304 с.
7. Лубський В.І. Історія релігій: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. І. Лубський, М. В. Лубська – [2-ге вид.]. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 776 с.
8. Лубський В.І., Горбаченко Т.Г., Лубська М.В., Яковенко А.І. Релігієзнавство. Підручник. За ред. Лубського В.І. – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – 446 с.
9. Релігієзнавство: Підручник / Є. К. Дулуман, М. М. Закович, М. Ф. Рибачук та ін.; За ред. М. М. Заковича. – Київ: Вища шк., 2000. – 315 с.

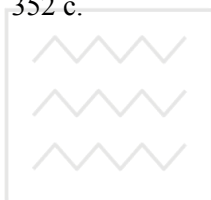
10. Релігієзнавство: Навчальний посібник. 2-ге вид. За ред. Мозгового Л. І., Бучми О. В. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 262 с.
11. Харьковщенко Є. Релігієзнавство: Підручник. – Харків, 2007. – 379 с.
12. Яроцький П. Л. Релігієзнавство (Сучасні релігійні процеси у світі й Україні): Підручник. – Київ: Кондор, 2015. – 442 с.

Допоміжна література:

1. Дисциплінарне релігієзнавство. Колект. монографія. – Київ, 2009.
2. Зеленков М. Мировые религии: история и современность. – Москва, 2003. – 252 с.
3. Еліаде М. Трактат з історії релігій / Пер. з фр. Олексія Панича. – Київ: Дух і літера, 2016. – 520 с.
4. Ельчанинов А. История религии. – Москва, 2011. – 265 с.
5. Історія писемності, священних книг і віроповчальних текстів [Текст]: Навч. посіб. і хрестоматія в 2 т. : т. 1. / В. І. Лубський, А. Є. Харьковщенко. Т. Г. Горбаченко. М. В. Лубська. – Київ: «Центр учбової літератури», 2014. – 448 с.
6. Історія писемності, священних книг і віроповчальних текстів [Текст]: Навч. посіб. і хрестоматія в 2 т. : т. 2. / В. І. Лубський, А. Є. Харьковщенко. Т. Г. Горбаченко. М. В. Лубська. – Київ: «Центр учбової літератури», 2014. – 336 с.
7. Колодний А. Історіософія релігії. – Київ: Українська асоціація релігієзнавців, 2013. – 386 с.

8. Рижкова С.А. Типология религий: Навч. пос. - Київ: Кондор, 2005. – 448 с.
9. Элиаде М. История веры и религиозных идей. В 3 т. Т. 1. От каменного века до Элевсинских мистерий. Перев, с фр. 2-е изд., исправл. – Москва, Критерион, 2002. – 464 с.
10. Элиаде М. История веры и религиозных идей. В 3 т. Т. 2. От Гаутамы Будды до триумфа христианства. Перев. с фр. – Москва, Критерион, 2002. – 512 с.
11. Элиаде М. История веры и религиозных идей. В 3 т. Т. 3. От Магомета до Реформации. Перев. с фр. – Москва, Критерион, 2002. – 352 с.

Національний університет
водного господарства
та природокористування